

HISTORIE OVERASSELT – WIE HADDEN HET VOOR HET ZEGGEN?

BENEDICTIJNEN, CISTERCIENZERINNEN, ADEL, KERK EN BURGERS

Werkgroep Heerlijkheden Overasselt
Harrie Joosten

Na de prehistorie en de Romeinen kwamen de Benedictijnen van St. Valéry in de middeleeuwen naar Overasselt. In de late middeleeuwen volgden de Cisterciënzerinnen van Graefenthal. De kloosters deelden de macht met de plaatselijke adel. Met de reformatie rond 1600 veranderde de machtsverhoudingen drastisch. De kloostergoederen kwamen in de handen van de protestantse adel. Rond 1850 kwam er een einde aan het grootgrondbezit door de adel en de protestantse kerk.

Inleiding

Macht speelt een grote rol in de geschiedenis van landen maar ook van steden en dorpen. In de middeleeuwen zijn de kerk, kloosters en adel de bepalende machtsfactoren. De 80-jarige oorlog en de Reformatie zorgen voor een machtswisseling. De RK-kerk en de kloosters verliezen hun macht ten gunste van de protestantse adel. Het duurt tot de 19de eeuw voordat hier een einde aan komt.

Benedictijnen van St. Valéry

Door toedoen van Karel de Grote krijgt de Franse abdij van St. Valéry het tiendrecht in Overasselt en Heumen. Dit is uniek in Nederland. De opbrengst van de tiendheffing gaat deels naar de abdij, maar voor een ander deel koopt de prior van St. Walrick grond en boerderijen. Verder onderhoudt hij de kerk en de pastoor. Geografisch gezien heeft de priorij twee centra. Het ene is de kerspelkerk met boerderij de Poel in het dorp. Het andere ligt in de Heide met de St. Walrick kapel en boerderij de Schuurgraaf.

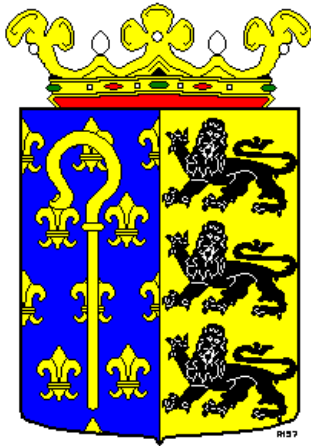
Cisterciënzerinnen van Graefenthal

Het klooster van Graefenthal is in 1248 gesticht vanuit Roermond door een vooraanstaand familielid van de Graaf van Gelre. Het klooster in Asperden bij Goch ontwikkelt zich voorspoedig. Al in 1258 verwerft Graefenthal zijn eerste bezittingen in Overasselt. Anders dan de Benedictijnen met een prior en enkele monniken ter plaatse, heeft Graefenthal hier geen vaste bewoners. De Munnikhof op Worsum doet dienst als hoofdboerderij met daarnaast de Ewijkse Hof, Heidse Hof en Worsumsche Hof. De opbrengsten worden door de *schiere monnik van Worsum* geïnd.

Adellijke families

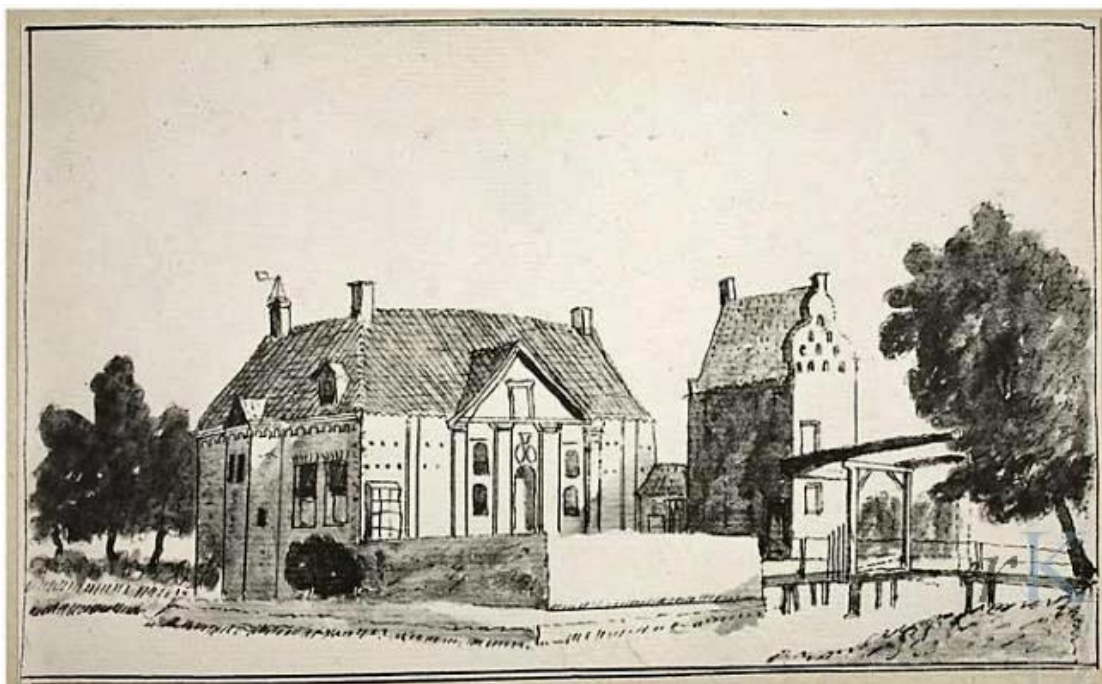
Over adellijke families in Overasselt tijdens de middeleeuwen is weinig bekend. Uit de 14de eeuw kennen we Arnt Pieck van Sleafburg. Uit de 15de eeuw Van Merwick. In de 16de eeuw vestigt Willem van der Moelen zich in Overasselt. Hij is afkomstig uit Zoelen in de Betuwe. Hij is de stamvader van vele generaties Van der Moelen die steeds meer bezit en dus macht opbouwen. Het hoogtepunt wordt bereikt in de 17de eeuw met Johan van der Moelen en zijn echtgenote Mechteld van Randwijck. Het door hen opgebouwde bezit gaat bij hun kinderen en kleinkinderen snel achteruit. Aangetrouwde adellijke families De Rengers, Van Delen, Cronström en Van Brakel komen in beeld. De laatste adellijke bezittingen wordt in 1853 door de familie Van Brakel verkocht.

Reformatie en zijn gevolgen

Door de 80-jarige oorlog (1568-1648) tegen de katholieke Spanjaarden wordt Nederland een vrij en zelfstandig land met een protestantse overheid. Dit heeft grote gevolgen. Ook in Overasselt. St. Valéry en Graefenthal verliezen hun boerderijen en landerijen. De protestanten nemen de kerspelkerk over. Het openbaar belijden van het katholieke geloof wordt verboden. Een lange tijd hebben de katholieken geen eigen kerk. In 1608 bekeert de pastoor zich tot *de ware godsdienst* en wordt de eerste predikant.

Het echtpaar Johan van der Moelen – Mechteld van Randwijck profiteert van de nieuwe situatie. Hun bezit wordt uitgebreid met de voormalige kloostergoederen. Aan de Kasteelsestraat, op de plek van de Hibma Hoeve bouwen ze een kasteel.

Burgerlijke elite

Naarmate de adel invloed verliest, neemt de invloed van rijke burgers toe. In Overasselt gaan de bezittingen van het adellijk echtpaar Egbert Rengers – Sophia van der Moelen in 1718 over naar David ten Hove. Hij is afkomstig uit een koopmansfamilie en wordt Heer van Sleeberg. Enkele generaties verder erft Wendela Eleonora ten Hove de havezate Sleeberg. Uit haar huwelijk met Willem Munter wordt een zoon geboren die in 1852 de Overasseltse bezittingen verkoopt. Als van Brakel met zijn bezittingen hetzelfde in 1853 doet is er een einde gekomen aan het grootgrondbezit in Overasselt. Vanaf nu zijn agrariërs de baas over hun eigen bedrijf.

